

IMMA OLLICH – ROSA M.ª PLAYÀ

VII JORNADES D'ARQUEOLOGIA MEDIEVAL A CATALUNYA.
RESUM I CONCLUSIONS

La setena edició de les JORNADES D'ARQUEOLOGIA MEDIEVAL A CATALUNYA, celebrades els dies 3, 4 i 5 de juny del 1993, han estat dedicades al tema «Anàlisi espacial i arqueologia medieval». Organitzades i coordinades des del Laboratori d'Arqueologia Medieval (LAM) del Departament d'Història Medieval, de la Facultat de Geografia i Història de la Universitat de Barcelona, conjuntament amb un grup d'alumnes d'especialitat, aquestes JORNADES D'ARQUEOLOGIA MEDIEVAL pretenen divulgar les darreres novetats que es produeixen cada any en el camp de l'arqueologia medieval, alhora que ofereixen una plataforma de discussió a professionals i estudiants.

Així com les VI JAMC (novembre 1991) van tenir com a tema central els projectes interdisciplinars que es duen a terme per part de diversos equips arreu de Catalunya (es presentaren quatre casos particulars: els castells del Montseny, el castell de Mataplana, el jaciment de Santa Margarida de Martorell i el conjunt arqueològic de St. Pere de Rodes), la proposta de les VII JAMC ha estat de base metodològica: l'aplicació de l'anàlisi espacial a l'arqueologia medieval.

Tant la presentació de les comunicacions com el dossier fotocopiats donat als participants han seguit tres apartats complementaris: 1. L'aportació dels documents a l'estudi del territori; 2. Anàlisi espacial en arqueologia medieval; i 3. Metodologia i tècniques de prospecció. En el primer apartat destaquem les aportacions de Jordi BOLÒS sobre «Cartografia i Paisatge Històric»; Ramon ORDEIG: «Algunes aportacions dels documents dels segles IX i X»; Joan FERRER: «L'Arxiu del Monestir de Sant Joan de les Abadesses: la documentació que conté com a primer pas per a conèixer els espais que governa el monestir»; Marta SANCHO: «Localització d'una indústria siderúrgica medieval»; Pere VERDÉS: «Estudi d'una zona fronterera al s. XI: la Plana de Guissona».

Quant a l'aplicació directa de la metodologia de l'anàlisi espacial en arqueologia medieval, les comunicacions han estat les següents: Assumpta SERRA: «Estudi de l'espai humà a l'Edat Mitjana en el Collsacabra a través de l'arqueologia»; Xavier ERITJA: «Organització de l'espai del districte andalusí de Lleida (finals del segle XI-primer meitat del segle XII)»; Xim RAURICH: «L'espai marítim provençal al segle XIV»; Assumpta GRABOLOSE: L'evolució del poblament a Manlleu des d'èpo-

ca ibèrica fins l'Alta Edat Mitjana. Estudi preliminar»; Carme SUBIRANAS: «Manlleu. L'espai a l'Alta Edat Mitjana»; Montserrat ROCAFIGUERA: «El territori ibèric i alt-medieval: dos exemples d'una mateixa concepció de l'espai a la comarca d'Osona»; Joan MENCHÓN: «De Tarraco a Tarragona (segles XII-XIII). Especulacions al voltant de l'urbanisme medieval sobreposat al romà»; Jordi MANERO: «La repoblació alto-medieval de origen vasco en la actual provincia de Burgos. Distribución espacial».

En el tercer apartat, dedicat a metodologia, s'han realitzat les següents aportacions: Jordi GALINDO: «La geologia en la prospecció del territori»; Carme CUBERO: «La vegetació i l'anàlisi espacial»; Miquel BOHIGAS: «Les tècniques de prospecció geofísica»; Miquel VIVES: «La prospecció del territori en el medi rural»; Alfred MAURI: «La prospecció del territori en el medi urbà». En aquest apartat destaquem la col·laboració especial del Dr. Peter J. REYNOLDS, director de la Butser Ancient Farm, a Hampshire, Anglaterra, actualment Professor Visitant Investigador de la Universitat de Barcelona, amb una comunicació sobre: «Site prospection Ancient and Modern».

Finalment, i per cloure les JORNADES, s'ha comptat amb la participació del Dr. Francisco BURILLO MOZOTA, del Colegio Universitario de Teruel, director de los «Coloquios Internacionales de Arqueología Espacial» i un dels principals introductors d'aquesta metodologia d'anàlisi a l'estat espanyol, que pronunciat una conferència amb el títol: «Geoarqueología y arqueología espacial. Planteamientos teóricos y aplicación en arqueología medieval».

El Dr. Burillo va remarcar la necessitat de desenvolupar una estratègia d'investigació (saber què es busca i en quina línia es realitzarà) superant la visió que s'ha tingut de l'excavació com a «unicum»-necessari i donant la importància que es mereix a la prospecció. Aquesta és l'element necessàriament anterior a tota excavació i té «per se» una entitat: l'Arqueologia Espacial. No es tracta d'una altra arqueologia, sinó d'un instrument analític per a poder interpretar. La prospecció té tanta o més importància que l'excavació, dona una visió global del territori i de la seva ocupació humana. Demuestra, sense necessitat d'excavació, que és possible una aproximació històrica important que no podria veure's excavant (ocupació del territori, línies de frontera, etc.). És evident, però, que la prospecció té els seus límits i que hi ha qüestions que sols es podran resoldre per mitjà de l'excavació... Però una excavació dirigida, sabent en concret què es vol obtenir, evitant la tendència tradicional d'excavar i acumular dades i dades, esperant que aquestes, finalment, aportaran la informació.

A molts jaciments medievals erosionats la prospecció permet fer un aixecament topogràfic on s'ubiquen els elements i aquests es poden interpretar. A l'interpretar cal evitar «l'Actualisme», recurs molt emprat a l'hora d'explicar els buits d'informació, sense tenir en compte que la manca de testimonis es pot deure a la seva

desaparició total o ocultació pels sediments. Cal tenir present l'estudi dels *processos postdeposicionals* (transformacions que pot patir tot jaciment al llarg del temps, sigui per factors naturals, humans, etc...). L'anàlisi geoarqueològica permet veure l'evidència de quins han estat els processos que han motivat el canvi de comportament geològic. Dins d'aquesta anàlisi cal donar la seva importància a l'estudi d'aspectes com: la litologia, l'alteració produïda per la climatologia, pels animals, pels homes, etc... És igualment important veure la percepció del jaciment i les raons que fan que sigui més o menys complicat adonar-se'n de la seva existència, el tipus de jaciment (ell parla de 4 categories segons es trobi o no alterat), la delimitació espacial, etc... Per obtenir aquestes dades cal que en la prospecció es realitzi una recollida de dades amb una metodologia molt acurada, després cal procedir a fer una reconstrucció, és a dir, cal reinterpretar la informació i plantejar la situació originària que pogué tenir el jaciment. Aquesta reconstrucció teòrica es basarà en un procés deductiu i no cal que coincideixi amb la visió real del jaciment: materialment ho reflexarem a la cartografia geoarqueològica (hi ha diverses formes de fer-ho). Tots aquests aspectes són molt importants per a poder realitzar l'anàlisi en Arqueologia Espacial.

Burillo assenyalà que per a realitzar l'anàlisi del jaciment i del seu entorn més immediat cal una eina imprescindible: la fotointerpretació. També és important observar la ubicació del jaciment i les diverses potencialitats econòmiques del territori (als mapes agronòmics es parla de 8 categories que Burillo resumeix en 4, de major a menor possibilitat d'explotació agrícola). Sobre la ubicació del jaciment, va incidir més d'un cop en el fet de «encontrar con frecuencia casos de reocupación de lugares en diferentes épocas respondiendo a unos mismos intereses». És així en el cas de molts jaciments d'època ibèrica que es tornen a ocupar a època medieval. Fet també desenvolupat a l'exposició de Montserrat Rocafiguera per a la comarca d'Osona, tema de la seva tesi de llicenciatura. Aquest és un camp interessant d'estudi que demostra que el coneixement d'una època permet conèixer d'altres anteriors i/o posteriors.

El més important per a poder començar a extreure conclusions i poder realitzar una anàlisi global del territori és relacionar els mateixos paràmetres per a tots els jaciments, és el que Burillo anomena «*la Estadística de análisis multivariante*», aplicat també a la datació en prospecció. Propugnen una datació que no es basi en un fòssil-director, sinó que tingui en compte el conjunt total de tota la informació. Per a realitzar-ho cal partir de jaciments concrets amb datació segura, que agafin un espectre cronològic igual al que s'estudia i siguin de la mateixa zona o propers. En el cas concret de la realització de la Carta Arqueològica d'Aragó es va procedir a fer un primera anàlisi del territori per mitjà de la fotografia aèria, detectant les possibles evidències, després es va fer una comprovació sobre el terreny i finalment un croquis arqueològic per a situar el jaciment i el seu entorn, i poder fer una interpretació més global del territori i del paisatge.

Ja dins del col·loqui van sorgir una sèrie d'aspectes interessants d'assenyalar.

Burillo va afirmar que no era possible aplicar la **prospecció intensiva**, viable a una zona petita, al fer la Carta Arqueològica de tot Aragó, pel temps i per la qüestió econòmica, així que ell i el seu equip van decidir realitzar una **prospecció extensiva** planejada, sabent el que es cobria i el que no. El resultat és «un documento de partida». Quant a la difusió o no de la informació obtinguda a les prospeccions es va arribar a la conclusió de que no es podia guardar, malgrat el mal ús que poden fer, entre d'altres, els clandestins. El Dr. Burillo va fer la següent reflexió: «La arqueología es un elemento del paisaje y, por tanto, arqueología y ecología deben ir unidas». És a dir, proposa una conscienciació de la gent respecte no sols a la protecció de la vegetació i dels animals, sinó també envers les restes humanes que es troben dins el paisatge (amb el que formen una globalitat). Propugna un canvi global en el concepte de la societat, una defensa dels jaciments per part de la pròpia dinàmica social. Per a ell és necessari portar a terme aquesta proposta de futur.

Agraïm des d'aquí la col·laboració i ajut de diverses persones i entitats en la realització de les JORNADES: Societat Catalana d'Arqueologia, Institut d'Estudis Andorrans –delegació de Barcelona–, Divisió I de la Universitat de Barcelona, Deganat de la Facultat de Geografia i Història. I, sobretot, als alumnes de l'assignatura «Metodologia i Crítica Textual», grup B: arqueologia, del curs 1992-93, que han participat directament, tant en l'organització com en l'elaboració d'algunes comunicacions.